

Recente arresten van het E.H.R.M. in verband met artikel 10 E.V.R.M. (vrijheid van meningsuiting en informatie)
September - december 2009

Arrêts récents de la C.E.D.H. se rapportant à l'article 10 de la Convention européenne des droits de l'homme (liberté d'expression et d'information)
Septembre - décembre 2009

- *Manole e.a. t. Moldavië, 17 september 2009*
- *Kuliś en Różycki t. Polen, 6 oktober 2009*
- *Brunet Lecomte en Tanant t. Frankrijk, 8 oktober 2009*
- *Gsell t. Zwitserland, 8 oktober 2009*
- *Porubova t. Rusland, 8 oktober 2009*
- *Romanenko e.a. t. Rusland, 8 oktober 2009*
- *Schuster t. Roemenië, 13 oktober 2009*
- *Serkan Yilmaz e.a. t. Turkije, 13 oktober 2009*
- *Alves da Silva t. Portugal, 20 oktober 2009*
- *Lombardi Vallauri t. Italië, 20 oktober 2009*
- *Ürper e.a. t. Turkije, 20 oktober 2009*
- *Pasko t. Rusland, 22 oktober 2009*
- *Europress Holding D.O.O. t. Kroatië, 22 oktober 2009*
- *Ieremeiov (n° 1) t. Roemenië, 24 november 2009*
- *Ieremeiov (n° 2) t. Roemenië, 24 november 2009*
- *Flux (n° 7) t. Moldavië, 24 november 2009*
- *Karsai t. Hongarije, 1 december 2009*
- *Aleksandr Krutov t. Rusland, 3 december 2009*
- *Aytaş e.a. t. Turkije, 8 december 2009*
- *Aguilera Jiménez e.a. t. Spanje, 8 december 2009*
- *Shagin t. Oekraïne, 10 december 2009*
- *Financial Times Ltd e.a. t. Verenigd Koninkrijk, 15 december 2009*
- *Akyazici t. Turkije, 15 december 2009*
- *Gavrilovici t. Moldavië, 15 december 2009*
- *Makarenko t. Rusland, 22 december 2009*

Turkije moest zich andermaal een aantal keren verantwoorden voor bepaalde vormen overheidsinmenging in de expressievrijheid. In de zaak Serkan Yilmaz e.a. t. Turkije behandelt het Hof een reeks klachten wegens het gewelddadig optreden door de politie tijdens een betoging. Ditmaal ging de klacht uit van 13 manifestanten. De klachten sloegen zowel op art. 3, 10, 11 en 14 E.V.R.M. Het Hof beoordeelt de zaak in essentie vanuit het perspectief van de betogingsvrijheid gewaarborgd door art. 11 E.V.R.M. (recht op vereniging en vreedzame vergadering). Het verwijst naar eerdere rechtspraak en benadrukt dat “en l’absence d’actes de violence de la part des manifestants, il est important que les pouvoirs publics fassent preuve d’une certaine tolérance envers les rassemblements pacifiques, afin que la liberté de réunion garantie par l’article 11 de la Convention ne soit pas privée de tout contenu”. Het Hof is van oordeel “qu’en l’espèce l’intervention musclée de la police et l’ouverture d’une procédure pénale à l’encontre des requérants étaient disproportionnées. Ces mesures n’étaient pas non plus nécessaires à la défense de l’ordre public, au sens du deuxième paragraphe de l’article 11 de la Convention. Il y a eu donc violation de l’article 11 de la Convention” (§ 35-36). Er is ook een inbreuk op art. 3 E.V.R.M. (onmenselijke of vernederende behandeling of straf) (E.H.R.M. 13 oktober 2009, Serkan Yilmaz e.a. t. Turkije).

De zaak Ürper e.a. t. Turkije betreft de tijdelijke publicatieverboden van een aantal kranten wegens hun vermeende propaganda voor een terroristische organisatie, de PKK/KONGRA-GEL. De overheidsinmenging steunde op (het beruchte) art. 6 van de Turkse Antiterrorismewet nr. 3713. Het ging meer bepaald om de kranten Ülkede Özgür Gündem, Gündem, Güncel and Gerçek Demokrasi. Opmerkelijk is dat het Hof het niet nodig vindt om de inhoud van deze kranten te beoordelen waarop de maatregelen waren gesteund, omdat de klacht sloeg op het tijdelijk verbod tot publicatie van nummers die nog niet verschenen waren (§ 38). Het Hof erkent dat art. 10 E.V.R.M. geen preventieve maatregelen as such uitsluit en wijst erop dat in bepaalde omstandigheden een publicatieverbod door het Hof toelaatbaar is geacht (§ 39-41). Maar het tijdelijk publicatieverbod van de vier kranten waar het in deze zaak om draait is toch wel verschillend, aangezien het hier telkens gaat over “the future publication of entire newspapers, whose content was unknown at the time of the national court's decisions” (§ 42). Volgens het Hof zijn de preventieve maatregelen gebaseerd op “the hypothesis that the applicants, whose “guilt” was established without trial in proceedings from which they were excluded, would re-commit the same kind of offences in the future. The Court finds, therefore, the preventive effect of the suspension orders entailed implicit sanctions on the applicants to dissuade them from publishing similar articles or news reports in the future, and hinder their professional activities” (§ 43). Bovendien waren minder draconische maatregelen mogelijk zoals de inbeslagneming van bepaalde nummers of sancties naar aanleiding van de publicatie van specifieke artikels. De conclusie is dat “by suspending the publication and distribution of Ülkede Özgür Gündem, Gündem, Güncel and Gerçek Demokrasi, albeit for short periods, the domestic courts largely overstepped the narrow margin of appreciation afforded to them and unjustifiably restricted the essential role of the press as a public watchdog in a democratic society (...). The practice of banning the future publication of entire periodicals on the basis of section 6(5) of Law no. 3713 went beyond any notion of “necessary” restraint in a democratic society and, instead, amounted to censorship” (§ 44). Een inbreuk dus op art. 10 E.V.R.M. (E.H.R.M. 20 oktober 2009, Ürper e.a. t. Turkije).

Rusland is ook enkele keren veroordeeld wegens een schending van art. 10 E.V.R.M. In twee gevallen gaat het om journalisten die felle kritiek hebben geuit op politici en daarom veroordeeld zijn wegens laster en schending van de eer en goede naam. In Porubova t. Rusland betreft het de veroordeling van een journalist die een artikel gepubliceerde waarin twee politici in verband zijn gebracht met misbruik van overheidsgeld en beweerd werd dat de beide politici een homoseksuele relatie hadden. In Romanenko t. Rusland gaat het om beschuldigingen van corruptie en misbruik van publieke gelden. Omdat in beide gevallen de berichtgeving verband houdt met onderwerpen van maatschappelijk belang, de journalisten niet voldoende de kans hebben gehad om de juistheid van de aantijgingen te bewijzen en de sancties in beide gevallen ook ernstig zijn, kunnen de veroordelingen van beide journalisten niet in overeenstemming geacht worden met art. 10 § 2 E.V.R.M. (E.H.R.M. 8 oktober 2009, Porubova t. Rusland en E.H.R.M. 8 oktober 2009, Romanenko t. Rusland).

In Aleksandr Krutov t. Rusland erkent het Hof dat de (felle) kritiek op een procureur en op het openbaar ministerie verband hield met een belangrijke bijdrage door de pers aan het publieke debat in verband met de belangenvervrechting van politiek en justitie. Deels verwees de kritiek naar feiten, deels betrof het waardeoordelen. Het Hof merkt finaal op dat “that the expressions used verged on exaggeration and provocation, but, having regard to the purpose of the publication and the impact it was designed to have, the Court is of the opinion that the language used cannot be regarded as excessive” (§ 32). Hoewel Krutov toch maar tot een

beperkte civiele schadevergoeding was veroordeeld, houdt het Hof het bij een schending van art. 10 E.V.R.M. : “the fact that the proceedings were civil rather than criminal in nature and that the final award was relatively small does not detract from the fact that the standards applied by the Russian courts were not compatible with the principles embodied in Article 10. Accordingly, the interference with the applicant’s freedom of expression was disproportionate to the aim pursued and not “necessary in a democratic society”” (E.H.R.M. 3 december 2009, Aleksandr Krutov t. Rusland)

In Pasko t. Rusland stelt het Hof geen inbreuk vast op art. 10 E.V.R.M. omdat een militair journalist in essentie veroordeeld was wegens het proberen beschikbaar stellen van geheime militaire informatie aan personen in een ander land. Het Hof merkt op dat Pasko “was convicted as a serving military officer, and not as a journalist, of treason through espionage for having collected and kept, with the intention of transferring it to a foreign national, information of a military nature that was classified as a State secret. The materials in the Court’s possession reveal that the domestic courts carefully examined the circumstances of the applicant’s case, addressed the parties’ arguments and based their findings on various items of evidence. Their decisions appear reasoned and well-founded. On balance, the Court considers that the domestic courts cannot be said to have overstepped the limits of the margin of appreciation which is to be left to the domestic authorities in matters of national security (...). Nor does the evidence disclose the lack of a reasonable relationship of proportionality between the means employed and the legitimate aim pursued. There is nothing in the materials of the case to support the applicant’s allegation that his conviction was overly broad or politically motivated or that he had been sanctioned for any of his publications” (§ 87). Dat Pasko werd veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf vindt het Hof geen onevenredige sanctie, omdat de Russische wet voor dit soort misdrijf een maximum straf vooropstelde van 12 jaar (E.H.R.M. 22 oktober 2009, Pasko t. Rusland).

In de zaak Makarenko t. Rusland is het Hof van oordeel dat lasterlijke aantijgingen geuit tijdens een persconferentie, waarvoor een voormalig functionaris veroordeeld was, geen voldoende feitelijke basis hadden en daarom niet konden rekenen op de bescherming van art. 10 E.V.R.M. Dat het in deze zaak om een strafrechtelijke veroordeling ging en geen civiele procedure betrof, vindt het Hof niet doorslaggevend. Het Hof wijst het argument van Makarenko af als zou “the very use of criminal-law sanctions in defamation cases” op zichzelf een schending zijn van art. 10 E.V.R.M. : “In view of the margin of appreciation left to Contracting States by that provision, a criminal measure as a response to defamation cannot, as such, be considered disproportionate to the aim pursued”. Het Hof komt daarom tot de conclusie dat er geen schending is van art. 10 E.V.R.M. (§ 157) (E.H.R.M. 22 december 2009, Makarenko t. Rusland).

In de zaak Kuliś en Różycki t. Polen vindt het Hof dat een artikel met een cartoon die de spot dreef met een bepaald merk van chips (Star Foods) aanspraak kon maken op verregaande bescherming van art. 10 E.V.R.M. Het Hof laat opmerken dat “the publication in question constituted a satirical denouncement of the company and its advertising campaign in the form of a cartoon; (...) the cartoon in question was accompanied by a large heading referring to “a shocking advertising campaign” and an article on the second page reporting on the Star Foods campaign. The cartoon itself had been obviously inspired by the company’s advertising campaign as it used the Reksio character and the slogan which was to be found in the packets of crisps”. De bedoeling was niet om te spotten met de kwaliteit van de chips, maar om kritiek of commentaar te geven op de reclamecampagne van het bedrijf. Het Hof is van oordeel dat het blijkbaar niet de bedoeling was van de uitgever van het tijdschrift “to denigrate in the

minds of readers the quality of the crisps but to raise awareness of the type of slogans used by the plaintiff company and the unacceptability of such tactics to generate sales” (§ 37-38). *Bovendien is bij de gewraakte veroordeling van de uitgever en de hoofdredacteur van het magazine waarin de cartoon verscheen geen rekening gehouden met de taak van de pers* “to impart information and ideas on matters of public interest and in so doing to have possible recourse to a degree of exaggeration or even provocation, or in other words to make somewhat immoderate statements” (§ 39) *Het Hof beschouwt de veroordeling wegens het spotten met een bedrijf in casu als een inbreuk op art. 10 E.V.R.M. (E.H.R.M. 6 oktober 2009, Kuliś en Różycki t. Polen).*

Het arrest in de zaak Brunet Lecomte en Tanant t. Frankrijk is een bevestiging van de rechtspraak van het Hof volgens dewelke journalisten stevige kritiek mogen uitoefenen op politici, in verband met hun publieke functie, voor zover ernstige aantijgingen van laakbaar gedrag voldoende steun vinden in betrouwbare bronnen. In deze zaak bekleogen de directeur en de journalist van een regionaal magazine zich over hun veroordeling wegens laster. De aantijgingen die zij publiceerden hielden verband met laakbaar of corruptief gedrag van een politicus die ook beheerder was van een regionale financiële instelling. De Franse rechtscolleges weigerden het bewijsaanbod door de directeur en de journalist en vonden de aantijgingen laakbaar van toon en onvoldoende onderbouwd. Brunet Lecomte en Tanant voerden ook aan dat de artikels gebaseerd waren op interne rapporten van de Bankcommissie en een speciale onderzoekscommissie. In tegenstelling tot de Franse rechtscolleges vindt het Europees Hof dat de klagers wel degelijk op deze vertrouwelijke rapporten konden steunen : “Si ces deux rapports étaient confidentiels, ils pouvaient néanmoins être considérés comme crédibles pour ce qui est des allégations litigieuses” (§ 62). *Het Hof herinnert eraan* “que lorsque la presse contribue au débat public sur des questions suscitant une préoccupation légitime, elle doit en principe pouvoir s’appuyer sur des rapports officiels sans avoir à entreprendre des recherches indépendantes. Sinon, la presse pourrait être moins à même de jouer son rôle indispensable de « chien de garde”. *De conclusie van het Hof is* “que la condamnation des requérants ne représentait pas, compte tenu d'une part de l'intérêt de la société démocratique à assurer et à maintenir la liberté d'expression, d'autre part, de la marge d'appréciation réduite s'agissant d'informations d'intérêt général, et enfin du fait que la critique visait en l'espèce les agissements d'un homme investi d'un mandat public, un moyen raisonnablement proportionné à la poursuite du but légitime visé” (§ 64). *Een schending dus van art. 10 E.V.R.M. (E.H.R.M. 8 oktober 2009, Brunet Lecomte en Tanant t. Frankrijk).*

De zaak Gsell t. Zwitserland houdt verband met een journalist die naar aanleiding van een identiteitscontrole de toegang geweigerd werd tot een door anti-globalisten georganiseerde bijeenkomst en betoging naar aanleiding van het Wereld Economisch Forum in Davos, 27 januari 2001. Omdat de journalist, ook na het tonen van het perskaart, de mogelijkheid was ontnomen om verslag uit te brengen over de gebeurtenissen in Davos is sprake van een inmenging in de expressievrijheid die in dit geval de toets aan artikel 10 E.V.R.M. niet kan doorstaan. Met name is het Hof van oordeel dat het ontzeggen van de toegang tot Davos gebaseerd was op een heel algemene bepaling uit de federale grondwet. Het Hof is van oordeel dat in deze zaak “les autorités cantonales ont omis de faire une distinction entre les personnes potentiellement violentes et les manifestants pacifiques. Le requérant a donc été victime d'une interdiction imposée de manière générale par la police cantonale à toutes les personnes qui voulaient se rendre à Davos” (§ 60). *Het Hof concludeert :* “Compte tenu des circonstances particulières de l'espèce, la Cour estime que les autorités compétentes n’avaient pas le droit de recourir à la clause générale de police. Partant, le refus des autorités cantonales

de laisser le requérant entrer à Davos le matin du 27 janvier 2001 n'était pas « prévu par la loi » (E.H.R.M. 8 oktober 2009, Gsell t. Zwitserland).

In een zaak tegen Portugal is het E.H.R.M. van oordeel dat een veroordeling wegens laster in strijd is met art. 10 E.V.R.M. Klager had voor het lokale carnaval een gipsen pop gemaakt die karikaturaal de burgemeester voorstelde, met allusies op machtsmisbruik, fiscale fraude en corruptie. Het Hof is van oordeel dat “compte tenu de la nature et de la teneur des propos en cause ainsi que du contexte – les festivités du carnaval – dans lequel l'action du requérant a eu lieu, l'on pouvait en effet difficilement prendre à la lettre les accusations du requérant à l'égard du plaignant. Quand bien même cela aurait été le cas, le plaignant devait, en tant qu'homme politique, faire preuve d'une plus grande tolérance à l'égard de la critique, surtout dès lors que cette dernière avait lieu, en l'occurrence, sous forme de satire” (§ 28). Het Hof wijst er ook op dat “sanctionner pénalement des comportements comme celui qu'a eu le requérant en l'espèce peut avoir un effet dissuasif sur les interventions satiriques sur des sujets de société qui peuvent elles aussi jouer un rôle très important dans le libre débat des questions d'intérêt général sans lequel il n'est pas de société démocratique” (§ 29) (E.H.R.M. 20 oktober 2009, Alves da Silva t. Portugal).

Een opmerkelijk arrest is dat in de zaak Lombardi Vallauri t. Italië waarin Hof de klacht behandelt van een professor rechtsfilosofie omdat zijn kandidaatstelling voor een heraanstelling aan de Katholieke Universiteit van Milaan was afgewezen, met als enige motivering dat sommige van zijn standpunten die hij publiek verdedigde duidelijk niet in overeenstemming waren met de katholieke leer. Omdat deze zeer pover gemotiveerde beslissing overeind bleef na uitputting van alle rechtsmiddelen in Italië, wendde de klager, die ook doceert aan de Universiteit van Florence, zich tot het Europees Mensenrechtenhof. Het Hof is van oordeel dat de niet-aanstelling inderdaad verband houdt met de uitoefening van de expressievrijheid en wijst op het belang van de academische vrijheid : “La Cour relève d'emblée l'importance accordée dans sa jurisprudence ainsi que, à un niveau plus général, par l'Assemblée parlementaire du Conseil de l'Europe, à la liberté académique, celle-ci devant garantir la liberté d'expression et d'action, la liberté de communiquer des informations de même que celle de “rechercher et de diffuser sans restriction le savoir et la vérité” (§ 43). Het Hof is van oordeel dat de klager over onvoldoende procedurele waarborgen beschikte om deze inmenging in zijn academische expressievrijheid in rechte aan te vechten, enerzijds door de gebrekkige motivering van de beslissing van het Universiteitsbestuur, anderzijds door een gebrek aan jurisdictionele controle : “la Cour constate que le manque de connaissance de la part du requérant des raisons à la base de son éloignement a, en lui-même, écarté toute possibilité d'exercice d'un débat contradictoire. Cet aspect non plus n'a fait l'objet d'un examen par les tribunaux internes. De l'avis de la Cour, le contrôle juridictionnel sur l'application de la mesure litigieuse n'a donc pas été pas adéquat en l'espèce. En conclusion, la Cour estime que l'intérêt de l'Université de dispenser un enseignement inspiré de la doctrine catholique ne pouvait pas s'étendre jusqu'à atteindre la substance même des garanties procédurales dont le requérant jouit au sens de l'article 10 de la Convention” (§ 54-55) (E.H.R.M. 20 oktober 2009, Lombardi Vallauri t. Italië).

In de zaak Europress Holding D.O.O. t. Kroatië is er geen schending van art. 10 E.V.R.M. vastgesteld. De uitgever van de grootste krant in Kroatië (Globus) bekloeg zich in Straatsburg over een veroordeling wegens een artikel waarin bericht werd dat een minister, Mr. B.Š., tegen een journaliste doodsb bedreigingen had geuit, als reactie op een artikel dat hem niet beviel. De uitgever werd veroordeeld wegens laster omdat er geen bewijs werd geleverd van deze ernstige aantijging. Het Hof treedt de opvatting bij van de rechtscolleges in Kroatië en

*vindt dat correct toepassing is gemaakt van en rekening is gehouden met art. 10 E.V.R.M. dat nu eenmaal geen bescherming verleent aan ernstige aantijgingen zonder enig bewijs of feitelijke basis. Het Hof houdt bovendien rekening met het feit dat niet de journaliste die het artikel schreef, maar wel de uitgever werd veroordeeld tot een overigens niet overdreven schadevergoeding : “The Court attaches particular weight to the fact that the payment of damages was ordered against the applicant company, the biggest newspaper publisher in the country (..), and not the editor of *Globus* or an individual journalist. It also notes that the domestic courts awarded less than one fifth of the damages sought by B.Š. Their decisions are therefore in line with the Court's case-law that an award of damages for defamation must bear a reasonable relationship of proportionality to the injury to reputation suffered” (§ 73) (E.H.R.M. 22 oktober 2009, Europress Holding D.O.O. t. Kroatië).*

Schendingen van art. 10 E.V.R.M. stelt het Hof nog vast in enkele andere arresten, telkens omdat het van oordeel is dat bij de veroordeling wegens laster onvoldoende rekening is gehouden met de context van het publieke debat, de rol van de media als publieke waakhond en het feit dat de kritiek of de aantijgingen wel telkens een voldoende basis had of dat de journalisten voldoende inspanningen hebben gedaan om de betrouwbaarheid van de informatie, voor zover als mogelijk, na te trekken of niet ter kwade trouw gehandeld hebben (E.H.R.M. 24 november 2009, Ieremeiov (n° 1) t. Roemenië, E.H.R.M. 24 november 2009, Ieremeiov (n° 2) t. Roemenië en E.H.R.M. 24 november 2009, Flux (n° 7) t. Moldavië).

In de zaak Karsai t. Hongarije vindt het Hof dat de veroordeling van een historicus- professor die scherpe kritiek had geuit op het beleid van een politicus (B.T.) een inbreuk is op art. 10 E.V.R.M. De professor had de politicus, die actie had ondernomen om een extreem-rechts leiderfiguur uit de Hongaarse geschiedenis te rehabiliteren, in verband had gebracht met het pesten van Joden en dit had geleid tot een veroordeling wegens aantasting van de eer en goede naam van de politicus in kwestie. Het Hof vindt dat de geuite kritiek, die deel uitmaakt van een belangrijk maatschappelijk debat toen in Hongarije, neerkomt op een waardeoordeel, dat overigens wel steun kon vinden in een voldoende feitelijke basis. Hoewel Karsai slechts was veroordeeld tot een rectificatie, vindt het Hof dit toch een inbreuk op art. 10 E.V.R.M., benadrukkend dat “in the present case, it is true that the applicant was subjected to civil-law, rather than criminal, sanctions. However, it considers that the measure imposed on the applicant, namely, the duty to retract in a matter which affects his professional credibility as a historian, is capable of producing a chilling effect. In this connection, the Court emphasises that the rectification of a statement of fact ordered by a national court in itself attracts the application of the protection guaranteed by Article 10 of the Convention” (§ 36). Genoeg redenen dus voor het Hof om unaniem een schending vast te stellen op art. 10 E.V.R.M. (E.H.R.M. 1 december 2009, Karsai t. Hongarije)

In Gavrilovici t. Moldavië is het Hof van oordeel dat de veroordeling tot vijf dagen celstraf wegens beledigingen aan het adres van een politicus (I.M.), tijdens een vergadering, neerkomt op een schending van art. 10 E.V.R.M. Volgens het Hof is door de rechtscollages in Moldavië niet voldoende duidelijk aangegeven wat precies beledigend was, behalve de term “fascist”, terwijl het gebruik van deze term in bepaalde omstandigheden toelaatbaar is. Het Hof merkt op dat klager is veroordeeld “(for) calling I.M. a “fascist” and for “using other insulting words”, which were never specified by the courts. It considers that sanctioning someone on the basis of such vague and unverified facts as “using other insulting words” without having at least determined what those words were amounts in itself to a violation of Article 10 of the Convention” (§ 54). Het Hof bekijkt de zaak vervolgens ook nog in zijn context en houdt rekening met het feit dat de klager en I.M. reeds lang met mekaar in conflict

lagen, dat de woorden spontaan werden uitgesproken naar aanleiding van een verhit debat waarin klager bijzonder geëmotioneerd was (“he must have been in a state of despair and anger”) en dat de impact van de uitingen hoe dan ook beperkt was omdat er slechts enkele personen aanwezig waren in een specifieke context en zonder enige neerslag ervan in de media. Een veroordeling tot celstraf vindt het Hof in deze omstandigheden disproportioneel, er de aandacht op vestigend “that imposing criminal sanctions on someone who exercises the right to freedom of expression can be considered compatible with Article 10 “... only in exceptional circumstances, notably where other fundamental rights have been seriously impaired ...” (..). In the present case, the courts did not refer to any such exceptional circumstance and did not establish whether the harm caused to I.M. was of such a degree that it required a five days’ prison term to be imposed on the applicant “ (§ 60). De conclusie van het Hof luidt “ that by summarily convicting the applicant without attempting to verify the circumstances of the case and by failing to examine the context in which the applicant’s alleged statement had been made, and without any analysis of the need to send the applicant to prison, the domestic courts did not establish a “pressing social need” for the interference with his right to freedom of expression. Article 10 of the Convention has therefore been violated in the present case” (§ 61) (E.H.R.M. 15 december 2009, Gavrilovici t. Moldavië).

Zeker het vermelden waard in deze rubriek is ook een arrest van het E.H.R.M. in verband met de schending van het vermoeden van onschuld (art. 6 § 2 E.V.R.M.) naar aanleiding van een persmededeling door het parket. In de zaak Shagin t. Oekraïne had de procureur in Kiev nog voor een verdachte in beschuldiging was gesteld, tijdens een persconferentie verklaard dat de man tegen betaling opdracht had gegeven tot het plegen van verschillende moorden. Alleen van het aantal moorden was hij nog niet zeker. Volgens het Europees Hof wijst de verklaring van de procureur erop “that the speaker considered it to be an established fact that the applicant had been ordering and paying for murders, while the only issue about which he was less confident was the exact amount paid for the killings. Accordingly, this statement, which had been made long before the applicant’s indictment, amounted to a declaration of his guilt, which, first, encouraged the public to believe him to be guilty and, secondly, prejudged the assessment of the facts by the competent judicial authority” (§ 86). Het Hof concludeert tot een schending van art. 10 E.V.R.M. (§ 86) (E.H.R.M. 10 december 2009, Shagin t. Oekraïne).

Enkele arresten van het Hof, die in de lijst bovenaan deze rubriek in ‘cursief’ zijn aangeduid, verdienen een grondiger toelichting.

In de zaak Manole e.a. t. Moldavië heeft het E.H.R.M. in een opmerkelijk arrest zijn afkeuring laten blijken voor de manier waarop de communistische partij en de regering in Moldavië gedurende jaren (vanaf 2001) de openbare omroep in hun greep hebben gehouden en de berichtgeving en politieke informatie hebben bijgestuurd. Moldavië wordt ook aangewreven geen voldoende pluriform media-aanbod te hebben en het toezichtsorgaan over de openbare omroep wordt verweten niet politiek onafhankelijk te zijn (E.H.R.M. 17 september 2009, Manole e.a. t. Moldavië).

In Aguilera Jiménez e.a. t. Spanje ziet het Europees Mensenrechtenhof geen probleem in het ontslag van enkele werknemers die hebben meegewerkt aan een vakbondsmagazine met beledigende kritiek op de bedrijfsleiding, inclusief een kwetsende karikatuur van de personeelsdirecteur. De expressievrijheid en het recht op kritiek waar vakbondsleden in principe wel verregaand aanspraak op maken, kan in dit geval geen bescherming bieden. Een

arrest dat om enige toelichting vraagt en ook wel aan kritiek bloot staat (E.H.R.M. 8 december 2009, Aguilera Jiménez e.a. t. Spanje).

In de zaak Financial Times e.a. t. Verenigd Koninkrijk fluit het Europees Mensenrechtenhof de rechtscolleges terug die eerder aan enkele Britse kranten en het persagentschap Reuters bevel oplegden om gelekte documenten aan Interbrew (nu AB InBev NV) mede te delen. De documenten hielden verband met een mogelijke overname door Interbrew van de Zuid-Afrikaanse biergroep SAB. Het Europees Hof vindt dat het publiek belang dat gemoeid is met de bescherming van het journalistiek bronnengeheim voorgaat op het belang van Interbrew om intern de lekkende medewerker op het spoor te komen. Andermaal een belangrijk signaal uit Straatsburg dat het journalistiek bronnengeheim op verregaande bescherming kan rekenen (E.H.R.M. 15 december 2009, Financial Times e.a. t. Verenigd Koninkrijk).

We kunnen ook nog meegeven dat de verzoeken tot verwijzing naar de Grote Kamer in de zaak Féret t. België (E.H.R.M. 16 juli 2009), Willem t. Frankrijk (E.H.R.M. 16 juli 2009), Bodrožić t. Servië (E.H.R.M. 23 juni 2009) en Bodrožić en Vujin t. Servië (E.H.R.M. 23 juni 2009) (zie A&M 2008/5, 545-560) alle op 10 december 2009 door het panel van de Hof zijn afgewezen. Deze arresten zijn nu definitief.

De zaak Sanoma Uitgevers B.V. t. Nederland (E.H.R.M. 31 maart 2009, zie A&M 2008/3, 282-283) is bij beslissing van 14 september 2009 door het panel wel doorverwezen naar de Grote Kamer. De hoorzitting voor de Grote Kamer had plaats op 6 januari 2010. De webcasting van de hearing (in het Engels en het Frans) is beschikbaar via de website van het Hof.

De arresten en beslissingen van het E.H.R.M. kunnen worden geraadpleegd via de website van het E.H.R.M., <http://www.echr.coe.int> (Hudoc).

1. E.H.R.M.

17 september 2009

(4de sectie)

Manole e.a. t. Moldavië

In dit omstandig gedocumenteerd arrest van 71 bladzijden laat het E.H.R.M. duidelijk zijn afkeuring blijken voor de manier waarop de communistische partij en de regering in Moldavië gedurende jaren (vanaf 2001) de openbare omroep (T.R.M.) in hun greep hebben gehouden en de berichtgeving en politieke informatie hebben bijgestuurd. De klacht in deze zaak ging uit van 9 journalisten en medewerkers van T.R.M. die in de periode van 2001 tot 2006 verschillende vormen van externe, politieke druk hebben ervaren op de openbare omroep, een inmenging die volgens hen neerkwam op een georganiseerde censuur.

Het Hof vertrekt vanuit de volgende basisprincipes:

“ 95. In determining whether Article 10 has been complied with in the preset case, the Court must have regard to the following principles. It takes as its starting point the fundamental truism: there can be no democracy without pluralism. One of the principal characteristics of democracy is the possibility it offers of resolving a country's problems through dialogue, without recourse to violence, even when they are irksome. Democracy thrives on freedom of expression. It is of the essence of democracy to allow diverse political programmes to be

proposed and debated, even those that call into question the way a State is currently organised, provided that they do not harm democracy itself (...).

96. Freedom of expression, as secured in Article 10 § 1, thus constitutes one of the essential foundations of a democratic society and one of the basic conditions for its progress (...). Freedom of the press and other news media afford the public one of the best means of discovering and forming an opinion of the ideas and attitudes of political leaders. It is incumbent on the press to impart information and ideas on political issues and on other subjects of public interest. Not only does the press have the task of imparting such information and ideas: the public also has a right to receive them (...)."

Het Hof vermeldt de bijzondere rol en impact van de omroep en wijst erop dat *"a situation whereby a powerful economic or political group in a society is permitted to obtain a position of dominance over the audiovisual media and thereby exercise pressure on broadcasters and eventually curtail their editorial freedom undermines the fundamental role of freedom of expression in a democratic society as enshrined in Article 10 of the Convention, in particular where it serves to impart information and ideas of general interest, which the public is moreover entitled to receive"* (§ 98). Een andere overweging is dat er een zorgplicht rust op de schouders van de overhead, *"first, that the public has access through television and radio to impartial and accurate information and a range of opinion and comment, reflecting inter alia the diversity of political outlook within the country and, secondly, that journalists and other professionals working in the audiovisual media are not prevented from imparting this information and comment"* (§ 100). De openbare omroep moet pluralistisch zijn, zeker in een context *"where private stations are still too weak to offer a genuine alternative and the public or State organisation is therefore the sole or the dominant broadcaster within a country or region, it is indispensable for the proper functioning of democracy that it transmits impartial, independent and balanced news, information and comment and in addition provides a forum for public discussion in which as broad a spectrum as possible of views and opinions can be expressed"* (§ 101). Met verwijzing naar resoluties en aanbevelingen van het Comité van Ministers van de Raad van Europa wijst het E.H.R.M. op de noodzaak van een juridisch en organisatorisch kader voor de openbare omroep dat waarborgen biedt voor *"editorial independence and institutional autonomy"* (§ 102).

Dat er een inmenging was in de journalistieke activiteit van de klagers staat voor het Hof niet ter discussie: *"On the basis of the evidence before it, therefore, the Court concludes that during the relevant period there was a significant bias towards reporting on the activities of the President and Government in T.R.M.'s television news and other programming, with insufficient opportunity for representatives of the opposition parties to gain access to television to express their views. In addition, it considers that there is evidence of a policy of restricting discussion or mention of certain topics because they were considered to be politically sensitive or to reflect badly in some way on the Government. The applicants, as journalists, editors and producers at T.R.M.'s television station, must have been affected by these policies. It therefore finds that the applicants experienced a continuing interference with their rights to freedom of expression throughout the period in question"* (§ 106).

Volgens het Hof is Moldavië duidelijk tekort geschoten in het organiseren van een pluralistische openbare omroep : *"domestic law did not provide any guarantee of political balance in the composition of T.R.M.'s senior management and supervisory body, for example by the inclusion of members appointed by the political opposition, nor any safeguard against interference from the ruling political party in these bodies' decision-making and functioning"* (§ 109). Gelet op de dominante positie en het grote publieksbereik van T.R.M. vindt het Hof

dat “it was of vital importance to the functioning of democracy in Moldova that T.R.M. transmitted accurate and balanced news and information and that its programming reflected the full range of political opinion and debate in the country and the State authorities were under a strong positive obligation to put in place the conditions to permit this to occur” (§ 108).

Unaniem is de conclusie dat er een schending is van art. 10 E.V.R.M.: “In summary, therefore, in the light in particular of the virtual monopoly enjoyed by T.R.M. over audiovisual broadcasting in Moldova, the Court finds that the State authorities failed to comply with their positive obligation. The legislative framework throughout the period in question was flawed, in that it did not provide sufficient safeguards against the control of T.R.M.'s senior management, and thus its editorial policy, by the political organ of the Government” (§ 111).

2. E.H.R.M.

8 december 2009

(3de sectie)

Aguilera Jiménez e.a. t. Spanje

Enkele werknemers van het industrieel brood- en banketbedrijf *Panrico* in Barcelona liggen al jaren overhoop met de bedrijfsleiding. Om die reden hebben zij binnen het bedrijf een autonome, actieve vakbondswerking uitgebouwd, *Nueva Alternativa Asamblearia*. Om uiting te geven aan hun opvatting dat de directie en een aantal personeelsleden hun vakbondsacties tegenwerken, wordt op de cover van een informatiebulletin gezinspeeld op de kruiperige houding van sommige werknemers. Een karikatuur van de personeelsdirecteur en van twee werknemers suggereert dat zij hun beurt afwachten om de personeelsdirecteur seksueel te bevredigen. In twee artikels wordt in ruige termen (“*avec des termes rudes et grossiers*”) kritiek geuit op de directie en wordt ook verwezen naar dezelfde twee werknemers die ten voordele van de bedrijfsleiding hebben getuigd in een rechtszaak die door de vakbond was aangespannen. Het ‘pamflet’ met de provocerende cover en de beledigende inhoud is onder de personeelsleden van het bedrijf verspreid en geafficheerd op het aanplakbord van de vakbond, in de bedrijfsruimten. Kort daarop worden de zes werknemers die actief zijn in de vakbond op staande voet ontslagen. De zes werknemers vechten hun ontslag aan bij de arbeidsrechtbank, aanvoerend dat het ‘pamflet’ de uitdrukking was van hun syndicale ideologie en van hun sociale strijdvaardigheid, met weliswaar een kritisch opzet, maar duidelijk met een *animus jocandi*, zeker niet met een *animus iniurandi*. Maar hun eis wordt afgewezen. In beroep wordt het ontslag van twee werknemers, die blijkbaar aan de publicatie niet meewerkten, ongeldig verklaard, maar het ontslag van vier vakbondsmilitanten blijft overeind. Finaal is het Grondwettelijk Hof van oordeel dat het ontslag van de vier werknemers rechtsgeldig was en dat de vakbonds- en expressievrijheid geen bescherming biedt bij kwetsende, beschimpende en aanstootgevende publicaties.

In Straatsburg klagen de zes vakbondsleden de schending aan van de expressievrijheid (art. 10 E.V.R.M.) en van de verenigingsvrijheid (art. 11 E.V.R.M.). Het Europees Hof verklaart het verzoek enkel ontvankelijk voor vier van de zes klagers, omdat de twee die via de Spaanse rechtscolleges genoegdoening hebben gekregen, zich niet meer als slachtoffer kunnen opwerpen. Voor het Hof is het overigens wel duidelijk dat het ontslag van de vier het gevolg is van de publicatie met de karikatuur en de kwetsende artikels, reden waarom het Hof de klacht beoordeelt vanuit het perspectief van art. 10 E.V.R.M. Het ontslag, als sanctie door de werkgever wegens misbruik van de expressievrijheid van de werknemers wordt beschouwd

als een vorm van inmenging in de expressievrijheid, ook al situeert die zich in een private rechtsverhouding tussen werkgever en werknemer. Het Hof verwijst naar eerdere rechtspraak waarin het de horizontale werking van art. 10 E.V.R.M. heeft erkend (§ 25). Daarom kan de Spaanse overheid ook in deze zaak worden aangesproken, temeer omdat de Spaanse rechtscolleges de rechtsgeldigheid van het ontslag bevestigd hebben.

Het Hof zet hoog in op het principe, aansluitend bij de klassieke benadering dat de expressievrijheid ook het recht impliceert om te kwetsen, te choqueren en te verontrusten. Het arrest benadrukt dat art. 10 E.V.R.M. bescherming verleent, “*non seulement pour les ‘informations’ ou ‘idées’ accueillies avec faveur ou considérées comme inoffensives ou indifférentes, mais aussi pour celles qui heurtent, choquent ou inquiètent l’État ou une fraction quelconque de la population. Ainsi le veulent le pluralisme, la tolérance et l’esprit d’ouverture sans lesquels il n’est pas de ‘société démocratique’*” (§ 22). Er is geen discussie dat het ontslag een wettelijke basis had en de bescherming beoogde van de rechten van anderen. Andermaal is de cruciale vraag of de inmenging ‘nodig’ was in een democratische samenleving. In dit geval is er volgens het Hof geen discussie over het kwetsend en beledigend karakter van de gewraakte publicatie: het Europees Hof sluit aan bij de bevindingen van de Spaanse rechtscolleges dat de cover en de gewraakte artikels van aard waren om de reputatie en waardigheid aan te tasten van twee werknemers, van de directeur én van het bedrijf. Het Hof laat in deze context een ruime beoordelingsmarge aan de lidstaten, die daardoor zelf kunnen bepalen waar de limieten van de expressievrijheid zich *in concreto* situeren. Volgens de Spaanse rechtscolleges impliceert het recht op expressievrijheid niet tegelijk het recht om andere personen te beschimpen of te beledigen. Ook is benadrukt dat om hun opvattingen duidelijk te maken over de directeur en de bedrijfsleiding het niet nodig was om op zo grove wijze uit te pakken. Het Europees Hof onderschrijft dat de expressievrijheid in toepassing van art. 10 E.V.R.M. niet onbegrensd is en zegt geen enkele reden te hebben om te twijfelen aan de vaststellingen van de Spaanse rechtscolleges “*d’après lesquelles le dessin et les deux articles litigieux inclus dans le bulletin publié et affiché par les requérants au sein de la société étaient offensifs et de nature à nuire à la réputation d’autrui*” (§ 30).

Uiteindelijk blijft enkel de vraag over of het ontslag proportioneel was. Het Hof beklemtoont het recht van de vakbond om kritiek op de bedrijfsleiding te formuleren en poneert dat “*les membres d’un syndicat peuvent, et doivent, faire valoir devant l’employeur leurs revendications tendant à améliorer la situation des travailleurs au sein de leur entreprise. Si leurs idées, propositions et actions peuvent être accueillies avec faveur, elles peuvent aussi heurter, choquer ou inquiéter*”. Het Hof voegt eraan toe: “Un syndicat n’ayant pas la possibilité d’exprimer librement ses idées dans ce cadre serait autrement vidé de son contenu et son objectif” (§ 32). Maar het recht op verregaande kritiek vanwege de vakbond kent dus wel zijn limieten. Het Hof wijst erop dat de beledigende uiting gepubliceerd is in een magazine en dus voorbereid was, zodat geen sprake kan zijn van een mondelinge, spontane of ondoordachte reactie, dit in tegenstelling bijvoorbeeld met de zaak *Fuentes Bobo t. Spanje* (E.H.R.M. 29 februari 2000) waar de beledigende kritiek op de directie werd geuit tijdens een radio-interview. De artikels waren ook geen bijdrage tot een actueel, maatschappelijk debat, maar betroffen enkel een interne discussie binnen het bedrijf. Nog een verschil dus met *Fuentes Bobo*, waar de scherpe uitval tegen de bedrijfsleiding van de (openbare) omroep verband hield met een actueel maatschappelijk debat over de financiering en de rol van de openbare omroep in Spanje. Bij de beoordeling van het ontslag van de vier werknemers in de zaak *Aguilera Jiménez e.a.* hebben de Spaanse rechtscolleges dus weldegelijk rekening gehouden met het recht op expressievrijheid en op een redelijke manier zijn zij tot de conclusie gekomen dat de karikatuur en de artikels “*constituaient, par leur gravité et leur ton,*

des attaques personnelles, offensantes, outrancières et gratuites, et nullement nécessaires à la légitime défense de leurs intérêts” (§ 34). Volgens het Europees Hof hebben de Spaanse rechtscolleges een redelijke en aanvaardbare belangenafweging gemaakt: *“les juridictions espagnoles ont mis en balance, au regard du droit national, les intérêts en conflit pour conclure que les requérants avaient dépassé les limites acceptables du droit de critique”* (§ 36). Op grond van deze overwegingen komt het E.H.R.M. tot de conclusie dat er geen schending is van art. 10 E.V.R.M. Het Hof vindt het vervolgens niet meer nodig om de klacht te beoordelen vanuit het perspectief van de door art. 11 E.V.R.M. gewaarborgde verenigingsvrijheid. Niets wijst er immers op dat het ontslag van de werknemers gericht was tegen de vakbondswerking op zichzelf of hun lidmaatschap van de vakbond, maar integendeel rechtstreeks en decisief te maken had met de publicatie van de karikatuur en de beledigende teksten. Aangezien dit aspect centraal stond bij de toetsing aan art. 10 E.V.R.M., is er volgens het Hof geen reden om de verenigbaarheid van het ontslag te toetsen aan art. 11 E.V.R.M.

Dat het Hof in het arrest *Aguilera Jiménez e.a.* geen rekening lijkt te houden met de aard en de ernst van de sanctie, is opmerkelijk. De *dissenting opinion* van de Ierse rechter legt overigens de vinger op deze opvallende tekortkoming van het arrest. Rechter Power vindt het ontslag van de werknemers een onevenredig zware sanctie. Zij beklemtoont in haar *dissenting opinion*: *“les syndicalistes jouent un rôle important en ce qu'ils expriment et défendent des idées d'intérêt public en matière professionnelle et sociale. Aussi grossiers soient-ils, le dessin et les articles doivent être appréciés eu égard au contexte dans lequel ils ont été publiés, à savoir dans un bulletin d'information syndical, pour réagir à un âpre litige social ayant opposé l'employeur aux membres du syndicat et faire des commentaires à ce sujet”*. Bovendien gaat het om satire, waarvan het Europees Hof eerder zelf erkende dat deze expressievorm onvermijdelijk van aard is om te kwetsen. Het ontslag van de werknemers en het verlies van hun job acht de *dissenting judge* niet nodig in een democratische samenleving en hoe dan ook niet-proportioneel: *“Aussi grossier soit-il, l'acte dont il est question en l'espèce ne saurait à mes yeux être regardé comme répréhensible au point de justifier la sanction disciplinaire ultime, c'est-à-dire le licenciement sommaire et définitif”*. Power wijst er ook op dat *“nul ne peut ni ne doit faire abstraction du fait que les requérants avaient adhéré à un syndicat récemment créé dont la fonction était vraisemblablement de représenter les opinions et de protéger les intérêts de ses membres. Les publications en cause avaient été diffusées dans le cadre d'un litige social. Si, comme en l'espèce, ces représentants se sont exprimés de manière provocante et insultante, par un dessin ou par d'autres moyens, j'estime que pareil choix entre dans le champ d'application de l'article 10 et que toute ingérence dans l'exercice par eux du droit protégé par cette disposition doit être strictement nécessaire. A mon sens, et au vu de l'ensemble des circonstances de la cause, il n'a pas été établi que la perte par les intéressés de leurs emplois pour avoir publié le dessin et les commentaires fût nécessaire, ni même proportionnée”*.

Het is opvallend dat het Hof geen rekening houdt met het ‘*chilling effect*’ dat in deze zaak ontegensprekelijk aan de orde is en waarmee het Hof in talloze andere zaken ook nadrukkelijk rekening heeft gehouden. Het Hof verwijst in dit arrest zelf niet naar het ‘*effet dissuasif*’. Het komt enkel ter sprake in de *dissenting opinion*. Judge Power wijst er op dat het ontslag van de werknemers-vakbondsleden er toe kan leiden *“à dissuader des syndicalistes, par peur de sanctions disciplinaires, de faire clairement connaître leurs vues sur des questions litigieuses opposant employeurs et employés”*.

Deze argumenten konden de andere zes rechters evenwel niet overtuigen, reden waarom zij concludeerden dat er geen schending is van art. 10 E.V.R.M., daarmee tegelijk een ruime

beoordelingsmarge latend aan de lidstaten en op die manier ook aan werkgevers om streng sanctionerend op te treden tegen kwetsende en beledigende vakbondsuitingen.

3. E.H.R.M.

15 december 2009

(4de Sectie)

Financial Times Ltd. e.a. t. Verenigd Koninkrijk

Ongeveer tien jaar geleden gaf de in Leuven gevestigde biergroep, Interbrew (nu ondertussen Anheuser-Busch InBev NV) opdracht aan de investeringsbank Goldman Sachs (GS) om een mogelijke overname te onderzoeken van South African Breweries Ltd., SAB. GS leverde een rapport op in verband met een mogelijke overname van SAB door Interbrew, rapport dat vertrouwelijk werd overgemaakt aan de afdeling fusies en overnames van Interbrew. Nauwelijks een week later stuurde een onbekende persoon (X.) een kopie van het rapport door aan de *Financial Times*, *The Guardian*, *The Times* en het nieuwsagentschap *Reuters*. Ook *The Independent* berichtte over de zaak. Het nieuws van de overnamestrategie van Interbrew lekte voortijdig uit in de pers, met onmiddellijke gevolgen voor de beursnotering van beide bedrijven: Interbrew zag zijn beursnotering achteruit gaan, terwijl rond SAB druk gespeculeerd werd, met een stijging van de beurskoers tot gevolg. Interbrew liet in een eerste reactie weten geen concrete plannen tot overname te hebben. Kort daarop werd een perscommuniqué verspreid waarin gemeld werd dat onderdelen van het gelekte rapport vervalst waren, met name de prijs van het overnameaanbod en de timing. Interbrew gaf opdracht aan een veiligheids- en risico-expert om de oorsprong van het lek te onderzoeken, maar zonder resultaat. Prompt diende Interbrew klacht in met burgerlijke partijstelling bij de onderzoeksrechter te Brussel, een klacht tegen onbekenden. Tegelijk leidde Interbrew ook in Londen bij de High Court een geding in om persoon X. op het spoor te komen. De rechtbank legde in toepassing van de zgn. ‘*Norwich Pharmacal proceedings*’ bevel op aan de vier kranten en Reuters om het aan hen gelekte rapport in deze zaak mede te delen aan de raadsman van Interbrew. Deze *common law*-principes komen er in essentie op neer dat men zijn medewerking moet verlenen om de persoon te kunnen identificeren van een schadeverwekkende daad jegens een ander persoon, wanneer men op één of andere manier betrokken is geraakt in de schadeverwekkende daad, ook als men niet zelf onrechtmatig gehandeld heeft.

Het vonnis van de Londense rechtbank kwam aan de vordering van Interbrew tegemoet. Er werd wel rekening houdend met het in artikel 10 van de *Contempt of Court Act* gewaarborgde journalistiek bronnengeheim, maar het publiek belang dat gemoeid was met deze zaak, meer bepaald het verzekeren van de integriteit van de aandelenmarkt, werd geacht het bevel tot mededeling van het gevraagde document te rechtvaardigen. Het hof van beroep bevestigde korte tijd later het rechterlijk bevel tot mededeling van het rapport, tegelijk benadrukkend dat het document dat aan de media was doorgestuurd klaarblijkelijk deels vervalst was door een persoon die handelde met kwaad opzet. De conclusie van het hof was dat “*the public interest in protecting the source of such a leak is (..) not sufficient to withstand the countervailing public interest in letting Interbrew seek justice in courts against the source*”. Het hoger beroep, toen nog bij het *House of Lords* (nu *Supreme Court*), werd afgewezen. De vier kranten en Reuters bleven overigens weigeren om zich te schikken naar het rechterlijk bevel, zich beroepend op het journalistiek bronnengeheim.

In Straatsburg voerden de vier kranten en Reuters de schending aan van het journalistiek bronnengeheim zoals beschermd door artikel 10 E.V.R.M. Helemaal in lijn met eerdere

rechtspraak in verband met journalistieke bronbescherming benadrukt het Hof het cruciaal belang voor de persvrijheid dat gemoeid is met de bescherming van journalistieke bronnen : *“Protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom. Without such protection, sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result, the vital “public watchdog” role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable reporting may be adversely affected”* (§ 59). Volgens het E.H.R.M. heeft een bevel tot bekendmaking van een bron niet enkel nadelige gevolgen voor de bron zelf wiens identiteit onthuld wordt: het mededelen van een journalistieke bron aan justitie of politie berokkent immers ook onmiskenbare reputatieschade voor de krant in kwestie, zowel bij potentiële bronnen zelf als bij het lezerspubliek dat immers recht heeft op informatie afkomstig van anonieme bronnen. Het Hof erkent dat bij het eventueel ontzeggen van het recht op bronbescherming rekening kan worden met het feit dat een document vervalst is, of dat de bron te kwader trouw handelde. Maar tegelijk benadrukt het Hof dat met deze omstandigheden slechts rekening kan worden gehouden als het onomstootbaar vaststaat dat de informatie niet authentiek was en de bron met kwaad opzet handelde. Bovendien kan het gedrag van de bron zelf geen doorslaggevende factor zijn om het recht op bronbescherming in een concrete zaak af te wijzen : *“The conduct of the source can never be decisive in determining whether a disclosure order ought to be made but will merely operate as one, albeit important, factor to be taken into consideration in carrying out the balancing exercise required under Article 10 § 2”* (§ 63).

Het Hof is van oordeel dat het in deze zaak niet vaststaat wat de motieven zijn geweest van het lek en dat evenmin bewezen is dat het gelekte document valse informatie bevatte: *“As regards the allegations that the leaked document had been doctored, the Court recalls the duties and responsibilities of journalists to contribute to public debate with accurate and reliable reporting. In assessing whether a disclosure order is justified in cases where the leaked information and subsequent publication are inaccurate, the steps taken by journalists to verify the accuracy of the information may be one of the factors taken into consideration by the courts, although the special nature of the principle of protection of sources means that such steps can never be decisive but must be considered in the context of the case as a whole (...). In any event, the domestic courts reached no conclusion as to whether the leaked document was doctored, the Court of Appeal observing that it had no way of knowing, any more than the applicants, whether X, if cornered, would demonstrate that he had simply assembled authentic documents from different places within Interbrew, GS and Lazards. The Court likewise considers that it has not been established with the necessary degree of certainty that the leaked document was not authentic. The authenticity of the leaked document cannot therefore be seen as an important factor in the present case”* (§ 67).

Interbrew heeft anderzijds wel zelf stappen ondernomen om het lek op te sporen, zodat voldaan is aan de subsidiariteitsvereiste. Een rechterlijk bevel tot mededeling van een journalistieke bron is immers slechts toelaatbaar als er geen andere alternatieven zijn om de identiteit van een bron te achterhalen. Maar deze noodzakelijke voorwaarde is geen voldoende voorwaarde om het journalistieke bronnengeheim te kraken. Volgens de rechtspraak van het E.H.R.M. mag een journalist immers slechts verplicht worden om een vertrouwelijke bron te onthullen in geval van een zwaarwegend publiek belang, een *‘overriding requirement in the public interest’*. Het argument van Interbrew dat het lek moet kunnen opgespoord worden om in de toekomst lekken te kunnen voorkomen is volgens het Europees Hof niet overtuigend, omdat dit soort argumentatie altijd van toepassing is bij het pogen indijken van lekken. Het Mensenrechtenhof is finaal én unaniem van oordeel dat het belang dat Interbrew inroept om

zich te beschermen tegen toekomstige schade en wil voorkomen dat nog vertrouwelijke bedrijfsinformatie naar de media wordt gelekt, niet opweegt tegen het publiek belang dat gemoeid is met de bescherming van het journalistiek bronnengeheim.

Het Hof formuleert het als volgt:

“68. It remains to be examined whether, in the particular circumstances of the present case, the interests of Interbrew in identifying and bringing proceedings against X with a view to preventing further dissemination of confidential information and to recovering damages for any loss already sustained are sufficient to override the public interest in the protection of journalistic sources.

69. In this respect, the Court observes at the outset that where an unauthorised leak has occurred, a general risk of future unauthorised leaks will be present in all cases where the leak remains undetected (...).

70. While, unlike the applicant in the Goodwin case, the applicants in the present case were not required to disclose documents which would directly result in the identification of the source but only to disclose documents which might, upon examination, lead to such identification, the Court does not consider this distinction to be crucial. In this regard, the Court emphasises that a chilling effect will arise wherever journalists are seen to assist in the identification of anonymous sources. In the present case, it was sufficient that information or assistance was required under the disclosure order for the purpose of identifying X (...).

71. The Court, accordingly, finds that, as in the Goodwin case, Interbrew's interests in eliminating, by proceedings against X, the threat of damage through future dissemination of confidential information and in obtaining damages for past breaches of confidence were, even if considered cumulatively, insufficient to outweigh the public interest in the protection of journalists' sources”.

Het rechterlijk bevel om het document mede te delen om daaruit de oorsprong en eventueel de identiteit van het lek op het spoor te komen is dus een niet-gerechtigde inmenging in de persvrijheid, een schending dus van artikel 10 E.V.R.M.

Dirk Voorhoof